

Seppä Salmelin valtakunnan oikeudessa

“Salmeliinin paja” oli pitkä rakennus, jonka pääty oli Kauppakadulla yleinen ilmoitustaulupaikka. Se sijaitsi jottakuinkin nykyisellä yksisuuntaisella Wessmaninkadulla. Itse seppä August (1857-1938) tuli Äänekoskelle vasta ikämiehenä 1903 – koskapa seppää täällä tarvittiin kylän ja tehtaitten kasvaessa vauhdilla. Mielellään tulikin, koska oli syntyisin Uraisilta. Maailmalla kiersi Jämsän, Tampereen ja Keuruun. Kaikki 10 lastakin ehtivät muualla syntyä. Lapsista muuten 2 poikaa lähti Amerikkaan 1910-11 ja 1920 vielä yksi tytär. Sepän mukaan Jämsästä ja Tampereelta tarttui työväenaate, mikä johtikin 1918 pitkiin kuulusteluihin.

Tässä vuoden 1922 kuvassa Salmelinin paja ja asuinrakennus tulevat hyvin näkyviin, niiden edestä menee nk. Salmelinin kuja Laivarantaan (nyk. kaupungintalolle päin). Iso vaalea talo vieressä tunnettiin 10-luvulta Ylösen kauppana ja välillä Lyytisen kauppana. Kauppakadun mutka on yhä havaittavissa kaupungintalon puiston ja nykyisen Tokmannin (entinen Kauppa-Niska) kohdalla. Keskeinen paikka yhä.

Kuulustelut alkoivat 1.3.1918, kun nimismies Adolf Skogman vangitsi sepän ja aloitti kuulustelut. Ilmeisesti kuulusteluissa mukana ollut suojelekunnan päällikkö J. J. Jäykkä oli mukana vangitsemisessa. Kuulusteluiden pääsyynä oli Ääne-

kosken suurtalollisten Kalle Piilososen ja Kustaa Ilmari Honkosen sekä Maria Piilososen kertomukset, että helmikuussa oli Salmelin uhittelut laillista hallitusta vastaan ja pitänyt punaista hallitusta laillisempänä. Ilmarin esitys oli tosin melko lailla hänen luonteelleen

tyypillisesti hänen omaa aatteellisuuttaan puolustavaa. Honkonen kertoi kuulusteluissa esimerkiksi kysyneensä sepältä, että ”miksi seppä tekee puukkoja?”, lietsaakseen kuvaa työväen aseistautumisesta. Kuulustelu jatkui seuraavana päivänä, jolloin paikalle oli

Salmelinin kujalla noin 1910. Aidalla istuu valokuvaaja Otto Hyvönen ja siitä vasemmalle on Verner Oksasen lapsia. Pylvään päässä on sepän poika Jonne (Johan) ja sitten Ville Hämäläinen, josta tuli myöhemmin laivuri. Sitten on itse seppä August ja taaimpana vasemmalla vaimo Wilhelmina vieressä joku kolmesta nuorimmasta tyttärestä. Taaempana koskenniskan männikköä.

tuotu lisätodistajaksi räätäli Eloranta vahvistamaan Maria Piilosen kertomusta, jonka mukaan seppä oli sanonut ” kyllä nyt olisi paras olla etelässä, kun on tällainen aika”. Sitä, mitä ”etelä” tarkoitti, sitten käytiin läpi syksyyn asti eri kuulusteluissa – ja pidettiin vakavana poliittisena kantana.

Seuraavaksi Jyväskylän kaupunginviskaali A. Lund joutui kuulustelemaan Salmelinia, kun Suojeluskuntain esikunnan määräyksestä seppä oli toimitettu 5.3. Jyväskylän poliisitaloihin. Siellä Salmelin jyrkästi kielsi puolustaneensa punaista hallintoa ja kuuluvansa punakaartiin. Suojelus-

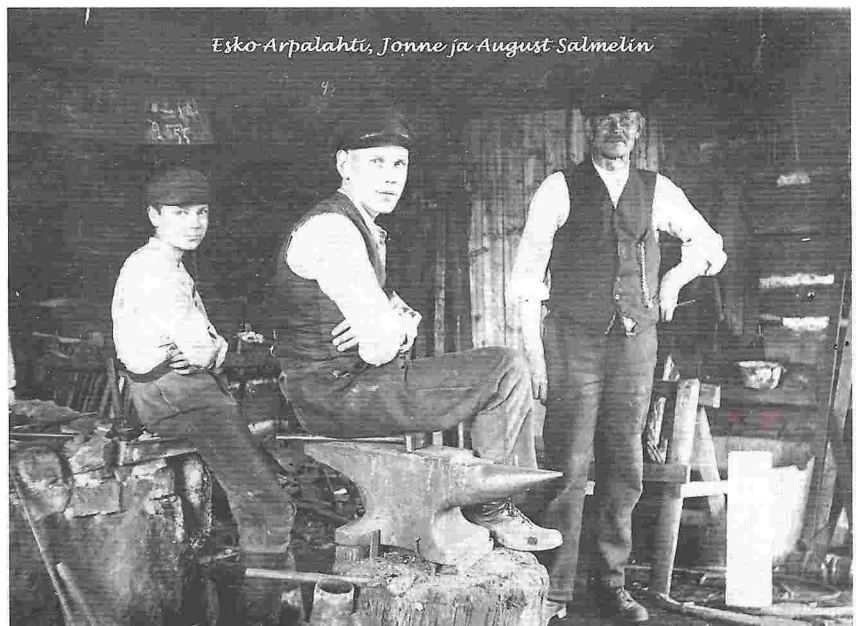
kunta jatkoi vangitsemista ja lähetti Salmelinin 21.3. Seinäjoelle, 24.3. Kokkolaan ja 3.6. Tampereelle. Kun kesäkuun alussa päätettiin lukea sepälle syyte, pyydettiin lisää todisteita.

Ensin edellä mainittu Eloranta laittoi 8.6. kirjallisen lisävahvistuksen, siitä että seppä sanoi ”jos leipä loppuu niin (Salmelin) menee ja ottaa väkisin ja tappaa jos tarvitaan.” Tätä vastaan tuli 14.6. kylän postinkantaja Ojasen ja Saima Honkosen todistus, että Elorannan väittämät ovat valetta ja ” Me emme ole koskaan Sepä Salmelinin kuulleet puhuvan mitään laittomia”. Heikkilän talon (Piilolan ja Honkosen välis-

sä) isäntä Selim Sipinen kirjoitti todistukseensa, ettei Salmelin ole ottanut osaa kapinaan eikä paikkakunnalla hänen tietääkseen ole punakaartilaisia. Kesäkuun 14. kaksi tunnettua äänekoskelaista todisti samoin, ettei Salmelin ole kuulunut punakaartiin ”eikä muuhunkaan vaaralliseen puolueeseen”. Tärkein asia todistuksessa oli kuitenkin, että suojeluskunnan tekemästä vangitsemisesta alkaen on ”ollut koko tällä paikkakunnalla sepästä suuri puute, kun oli ainoa seppä tällä paikkakunnalla, ja niin ollen on siitä saanut suuri yleisö kärsiä”.

Kun Äänekosken Suojeluskunnan esikunta kokoontui 25.6.1918

Harvinainen kuva pimeästä pajasta joskus vuoden 1917 tienoilta. Oikealla kuusikymppinen seppä August, edessä poikansa Jonne ja vasemmalla sepän Rauha-tytären poika Esko Arpalahdi, jonka tulevan puolison isä oli Frans Silanpää.

Esko Arpalahdi, Jonne ja August Salmelin

Päämajan tutkintoasiain tuomarin vaatimuksesta lausuntoa seppä Salmelinista sorvaamaan, paikalla olivat Rudolf Ahonius, Jalmari Westerinen ja Wäinö Schroderus. Ahoniuksen allekirjoittamassa lausunnossa todettiin, että Salmelin kuuluu *luultavasti* punakaartiin, vaikka aseita ei ole löydetty. Hänen todettiin olevan *rauhallinen, salaperäinen, hiljaisuudessa lakkoihin kiihottava*. Salmelinin todettiin olleen pitemmän aikaa Äänekosken johtomiehiä, jonka toiminta ”on *enempi salaista, koettaen käyttää toisia esiintymässä*”.

Tammisaaren vankileirillä 29.6.1918 käsiteltiin sinne saapuneen August Salmelinin asiakiireellisesti. Todettiin, että Salmelin oli 1900-luvun vaihteessa ennen Äänekoskelle tuloaan liittynyt Tampereen työväenyhdistyksen jäseneksi ja Äänekoskella kuuluu työväenyhdistyksen soitokuntaan. Hän liittyi loka-marraskuussa 1917 Äänekoskelle perustettuun järjestyskaartiin, joka ei ole toiminut. Salmelin kertoi, että oli Kalle Piilosen luona keran Piilosen kysyessä hyväksykö seppä valkoisten vai punaisten hallituksen, vastannut *ettei hyväksy kumpaakaan, koska molemmat turvautuvat aseisiin*. Keskustelulle ei ollut yhtään todistajaa. Tämä pikainen kuulustelu päättyi toteamukseen, että ”*vangitun kertomus tuntuu totuudenmukaiselta. Ehdotetaan vapautettavaksi varsinkin koska jo kauan ollut vangittuna*”.

Tämmöisen ehdotuksen vuoksi tutkintoasiain päällikkö pyysi 2.7.1918 lausuntoa Helsingin päälliköltä. Tietoja kysyttiin myös Äänekoskelta, josta Skogman laittoi henkilö- ja osoitetietoja 31.7. Tämän jälkeen August Salmelin sai haasteen lähteä Kuopioon 5.9.1918 Valtiorikosoikeuteen vastaamaan syyteisiin.

Perhepotretti noin 1909. Augustin ja Vilhelmiinan välissä pojantytär Irja (isä Einar) ja takana vasemmalta nuorimmat omat lapset Karin, Johan (Jonne) ja Wilma. Ehkäpä emännän 50-vuotispäivä 13.9.1909?

Juttu sai yllättävän lisäkään-teen, kun Maria Piilonen laittoi 2.9.1918 kirjallisen lisäselvityksen siitä, mitä seppä kertoi ”Etelästä” ja jonka Eloranta oli jo vahvistanut. Marian mukaan ”Etelä” tarkoitti sepän puheissa Amerikkaa eikä mitään punaisten puolta. Lisävihahtena Maria töksäytti, ettei saanut lukea ja vahvistaa antamaansa alkuperäistä todistusta vaan juostessaan maantiel- le perään todistustaan lukeakseen nimismies Skogmanin sisar vain sanoi hänelle, että ”*luuletko sinä että veli väärin kirjoittaa?*”

Oikeudenkäynnin jälkeen päätökseksi tuli, että August Salmelin on kiihoittanut ja yllyttänyt laillista hallitusta vastaan ja tuomitaan avunannosta valtiopetokseen 2 vuodeksi kuritushuoneeseen ja 3 vuodeksi ilman kansalaisluottamusta. Täytäntöönpano kuitenkin lykättiin 3 vuodeksi, riippuen tuomitun käytöksestä, tullaanko rangaistus täytäntöönpanemaan. Samalla ilmoitettiin mitä syytetyn on noudatettava, jos hän tahtoo anoa armoa.

Timo Enäkoski